

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

GELENEK GÖRENEK VE
İNANÇLAR

TÜRKÇE UYKU DUALARININ TELKİN ETTİĞİ TOPLUMSAL DEĞERLER

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK¹

1. 1. Giriş

1.1. Tanımlar

Bilindiği gibi kültürümüzde; (*Türkçe Sözlük 1988*'e göre) “Tanrı’ya yalvarma, yakarış” anlamına gelen duanın önemli bir yeri vardır. Aynı zamanda Tanrıya yönelik “çağrı, yardıma çağırma” (davet) (Nişanyan, 2012, s. 145) anlamına gelen duanın dini inanç sistemi ve buraya dayanan geleneklerimizden beslenip güçlendiği aşikârdır. Nitekim kavram ile ilgili tanımları daha çok dini referans alan kaynaklarda bulabiliyoruz. Buna göre dua, Arapça “da’vet ve da’vâ kelimeleri gibi master olup, ‘küçükten büyüğe aşağıdan yukarıya vâki olan talep ve niyaz anlamında isim olarak da kullanılır” (Gencay ve Gencay 2008, s. 11).

“İsteme, yalvarma, çağırma. Kendisi veya mü’min kardeşi hakkındaki bir arzûsunu, aç bir adamın iştihâl olduğu bir zamanda yiyecek istemesi gibi, yalvararak Allahü tealâdan istemek.” (Dini Terimler Sözlüğü, s. 87)

İslâmda

“Duâ’nın ana hedefi insanın Allah’a halini arzemesi ve ona niyazda bulunması olduğuna göre duâ ‘kul ile Allah arasında bir diyalog’ anlamı taşır. Bir başka söyleyişle dua ‘sınırlı, sonlu bir aciz olan varlığın, sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğu köprüdür.’” (Gencay ve Gencay 2008, a.y.)

“Dua: Dergâh-ı ulûhiyyetten bir murat, hayır ve ihsan rica eylemek demektir. (Türkmenoğlu, 1973, s. 4)

---

1 Necmettin Erbakan Üniversitesi, KONYA

Adı geçen son kaynak, duanın usul ve adabı bağlamında, Hz. Muhammed'i referans göstererek bir duanın Tanrı tarafından kabul olunması için, "Allah-ı Teâlâ tarafından kabul edileceğine inikat ve iman ile duasında ricasının doğruluğuna ve gerçekliğine şüphesiz olarak inanmalıdır" (bkz. a.g.e.) diye eklemektedir. Kaynaklar, başlıca üç şekilde dua edildiğini belirtmektedir: "1- Allah'ın birliğini dile getirme ve O'nu övgüyle anma. 2- Allah'dan af, merhamet gibi manevi isteklerde bulunma. 3- Allah'dan dünyevi nimetler isteme." (Gencay ve Gencay 2008, s. 14)

Günümüze anonim intikal eden uyku dualarının bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. İlk kez Amil Çelebioğlu'nun manzum dini eserler kapsamında "yatak duası" (1983, s. 154) olarak tavsif ettiği **Uyku duası**, uykudan önce "ibadet veya yakarma amacıyla okunan dini değeri olan metin"dir (Türkçe Sözlük 1988, s. 408). Gencay ve Gencay (2008) da, "Allah'a sunulacak talepleri sözlü veya yazılı olarak dile getiren metinlere de duâ denilir. İslâm literatüründe ise 'Allah'ın yüceliği karşısında kulun aczini itiraf etmesini sevgi ve tâzim duyguları içinde lutûf ve yardımını dilemesini' ifade eder" (s. 11) demektedirler. Her Müslüman, "işinde aşında, hizada, seferde gönülden besmele çekmeyi unutma[malı], yatarken kalkarken sağ taraftan ve besmele çekerek kalk[malıdır]" (s. 122).²

Türkmenoğlu, uykuya yatarken ve uyanırken yapılacak dualar bahsinde (Hz. Hüzeyfe ve Ebuzer'den rivayetle; bkz. *Riyâzu's-Sâlihîn Tercümesi* III: 45) Peygamber Hz. Muhammed'in gece yatarken mealen "İlahi ey Allah'ım, senin mübarek ismini anarak ölür, (uyur) ve dirilir (uyanırım)." diye, uyandığı zaman da yine mealen "öldükten sonra bizi tekrar dirilten Allah Teâlâ'ya hamd ve şükürler olsun. Kıyamet gününde de O'nun huzurunda haşır olacağız" (a.g.e., s. 107 vd.) diyerek dua ettiğini belirtmektedir. Hz. Hüzeyfe'den başka bir rivayete göre, Hz. Peygamber, yatacağı zaman sağ elini yanağının altına koyup, mealen "Ey Allahım! Mahşer gününde beni azabından koru" diye dua edermiş. Burada sağa dönüp yatmak gerektiği anlaşılmaktadır. Şayet kötü bir rüya görülürse, sol tarafa tükürüp (Euzubillâhimineşşeytanırracim deyip) üfleterek, bunun şerrinden Allah'a sığınmak gerekiyormuş, zira kötü rüya şeytandan gelirmiş (a.g.e., s. 109). *Riyâzu's-Sâlihîn Tercümesi II* (1971: 206 vd.)'de "sağ yanına yatmak"la ilgili hadisi aktarılarak (s. 207) şu bilgiye yer verilir:

"Resul-i Ekrem (...) Efendimiz yatağına girdiğinde sağ tarafına yatar. Sonra: «İlâhî! kendimi Sana teslim ettim, yüzümü Sana tevcih ettim. İşlerimi sana emânet ettim. Sevâbını ümid ederek ve azâbmdan korkarak Sana sığındım. Sen'den başka kendisine sığınacak ve korunacak kimse yoktur. Gönderdiğin kitaplara ve yolladığın Peygamber'e yâhut nebîlere imân ettim» derdi."

"Değer" kavramından dini olandan beslenerek daha çok toplumsal hayata (insan ilişkilerine) dönük olan hususları kast ediyoruz. Zira "**Toplumsal Değer**" denince, "Bir toplumun bireyleri tarafından paylaşılan, toplumu bir arada tutan ve sürekliliğini sağlayan ortak düşünce, duygu ve kanılar toplamıdır. Toplumsal değerler, toplumsal ilişkilerle oluşan davranış kalıplarının soyutlanıp, kavramlaştırılmalarıyla oluşur." (<http://www.nkfu.com/toplumsal-deger-nedir-ozellikleri/>)

2 Gencay ve Gencay, yatarken Arapça okunacakları şu şekilde sıralar: "Yatarken bir defa ihlas-ı şerif 'Kulhuvallâhü ehâd', suresini besmele ile oku. Bir defa 'Kul euzü birabbil felâk'. Bir defa 'Kul euzü birabbinnâs'. Bir defa 'Kevser suresi'. Bir defa 'Kairun suresi'ni oku. Her gece böyle yapmaya devam edersen hiçbir büyücünün zararı sana dokunmaz, bu usulü Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hz. Aişe validemize öğretmişlerdir." (2008, s. 125 vd.)

1.2. Yöntem

Çalışmada araştırma evreninden (Türkiye) öncelikle (basılı, derleme ve sosyal paylaşım ortamlarından ettiğimiz) (bkz. Kaynakça) elde bir örneklem teşkil edilecek ve bu bütüncü üzerinden tarama ve analiz yapılacaktır. Elde edilecek olan veriler tasnife tabi tutulacak (bkz. EK) ve bulgular yorumlanarak çıkarımlara varılacaktır.

Çalışmada metin için (werkimmanent) yorum yöntemi dışında kullanacağımız metin aşkın faktörlerin de sosyolojik cepheleri bakımından bize bilgi ipuçları vereceği aşikârdır: Çünkü araştırma malzemesini teşkil eden bu dua metinlerinin kimlerden derlendiği, kaynak kişilerin bu duaları kimlerden öğrendiği ve duaların okunma pratikleri de çok önemlidir. Duayı öğreten kişilerin aile ve toplum hiyerarşisi içindeki yeri ve kaynak kişilerin bu hiyerarşiye verdiği önem, toplumsal değerlerin somut olarak yansıdığı zeminleri oluşturmaktadır. Sonuçları itibariyle uykuyu getirmesi, kolaylaştırması ve rahatlatması gibi pratik birçok amaca hizmet eden, ancak bu zeminde farkında olunmadan somut birer dilek/istek/umut/beklenti ifadesine fırsat yaratan uyku dualarının incelenmesi bize önemli açılımlar sağlayacaktır.

1.3. Araştırmanın Durumu

Amil Çelebioğlu, didaktik açıdan kolay okuma ve ezberleme olanağı (1983, s. 154, 155) sunduğunu belirttiği manzum nitelikteki yatak dualarını bağımsız bir konu olarak ilk kez 1987’de ele alır. Dini ve edebi açıdan duaların yerini belirledikten sonra, topladığı ve numaralandırdığı 20 metin üzerinde, ilk olmakla beraber, yapısal analizleri ile çok isabetli tespitler yapan Çelebioğlu, Türkçe yatak dualarını, dinî geleneğin (aşağıda Ömer Özden’in hatırasından anlaşılacağı gibi, pratik nedenlerle) millîleşmesi olarak değerlendirir (bkz. 1987, s. 96). Daha çok çocukların okuduğu dualar olarak kabul ettiği bu anonim ürünlerden tespit ettiği örneklemleri Çelebioğlu “Yattım Allah, kaldır beni”, veya “Yattım sağıma, döndüm soluma” diye başlayan iki genel gruba ayırır. Sonları ise “Kalkarsam elhamdülillah, ölürsem elhükümülillah” vb. şükür ve teslimiyet bildiren ifadelerle bitmektedir: “Çocukların (...) bilhassa uyumadan önce rûhî huzur ve sükûnun sağlanması gibi mânevî ve rûhî yönlerden, eğitim bakımlarından bu çeşit duaların tesiri ve ehemmiyeti aşikârdır.” (Çelebioğlu, 1987, s. 96).

Çelebioğlu’nun makalesinin bir önemi de yayınladığı metinleri, Milli Kütüphane’de, 99 numarada kayıtlı ve 1264 (1847-1848) tarihli cönkten aldığı bir örnekle başlatmasıdır. Bu örnek bugün halâ birebir tekrarlanan üç dördlükten oluşmaktadır. Diğer yandan cönkün tarihi bize bu duaların en eski tarihini vermekte olup, araştırmalar daha eskilerini bulmaya odaklanmalıdır.

Anonim intikal eden bazı uyku dualarıyla ilgili, Necdet Okumuş tarafından yayınlanan “Uyku Duaları Üzerine Bir Deneme” başlıklı bir, ilk kısa, çalışmada bu husus İslam peygamberi Hz. Muhammed’in duasıyla iribatlandırılmış, bazı dualar ve varyantları tespit edilmiş, motifleri itibariyle göndermeler yapılmış ve sonuç olarak; dini motiflerle bezenen bu örneklerin milli folklorumuzun önemli bir zenginliği şeklinde değerlendirilmiştir. Okumuş, bu duaların folklorik boyutunu şu sözlerle vurgular: “Tâ küçük yaşlardan itibaren nenelerimiz ve dedelerimiz tarafından ağızdan ağıza bize intikal eden pek çok uyku duasını hatırlarız.” (Okumuş, 1992, s. 33) Benim derlediğim metinlerin kaynak kişileri de hep babaanne, aneanne, nine, abla gibi aile büyüklerini belirterek anonim intikal sürecine tanıklık etmektedirler.

Ayşe Duvarcı (2012), sorunsal uyku kavramı ve Türkçe'deki yeri, mitolojide uyku, atasözü ve deyimlerde uyku, manilerde uyku, bilmecelerde uyku, ninnilerde uyku, türkülerde uyku, fıkralarda uyku, halk hekimliğinde uyku, inançlarda uyku, efsanelerde uyku, uyku ve rüya ilişkisi, rüya tabirleri, uyku cinleri ve değerlendirme başlıklarıyla ele almakta ve uyku dualarını (bkz. ss. 501-502), folklor olarak gören Çelebioğlu'nu (1983, s. 154 ve 1987, s. 96) referans göstermektedir. Buna göre,

“Uyku duaları yatarken ve yatmadan hemen önce söylenen, ezberlenmesi kolay, anonim karakterli ürünlerdir. Bunlar daha çok çocuklar tarafından okunurlar. Amil Çelebioğlu'nun tespitine göre bunlar “Yattım Allah, kaldır beni” veya ‘ Yattım sağıma, döndüm soluma» sözleriyle başlayanlar olmak üzere iki gruba ayrılırlar ve “Kalkarsam elhamdülillah, ölürsem elhükmilillah” gibi şükür ve teslimiyet ifadeleriyle biterler (...) Bu dualar içerik olarak sağlıklı yeniden uyanma, ani bir ölüm gerçekleşirse iman ile cennete gitme, din ve imana meleklerin şahitlik etmesi gibi istekler belirtirler.” (Duvarcı, 2012, s. 501).

Ömer Özden, Çelebioğlu'nu anarak “yatak duası” dediği bu duaları “korku” bağlamında ele alır. Büyüklerin anlattığı korkunç hikâyelerden dolayı yatağa girince korkuya kapılanlar duaya başvurmaktadır: “Dua dediysem bundan, Kuran'da bulunan duaları okuduğum anlaşılmasın. Onlar da vardı ama daha çok Türkçe ve anlaşılır olan dualardı benim okuduklarım.” (Özden, 2010, s. 14) Özden'in bir hatırası, Türkçe duaların nasıl doğduğuna ve yaygınlaştığına dair bir ipucu verebilecek önemdedir:

“Babam sıkıntılı zamanlarda ayetelkürsiyi okuyunca rahatlayacağımı öğretmişti. Ancak çocuk halimle bu duayı ezberleyemediğim ya da ezberlemesi zor olduğu için sevgili annemin, ‘bunu okuduğunda ayetelkürsi yerine geçer’ diye öğrettiği kestirme bir dua okurdum. ‘Bismillahi birsin, vallahi nursun; Yetmiş bin bir ayetelkürsin, dört yanımda atlasın dursun.’” (Özden, 2010, s. 14)

Duacı artık kendini daha huzurlu ve güvenli bir ortamda hisseder, bu duanın onu koruyucu kanatlarıyla sarıp sarmaladığını ve bütün korkularını uzaklaştırdığını düşünürmüş. Bu duyguyla bu kez de ailesini de koruma altına alması gerektiğini düşünerek, duayı tekrar okuma gereği duyar, ama bu ikinci okuyuşunda, o çocukluk halinin benciliğinden uzaklaşır, bu kez bütün ailesini korusun diye “dört yanımda” yerine “dört yanımda” şeklinde okurmuş. Böylece evin tamamını koruma altına aldığını düşünür ve oraya kötülüğün yaklaşamayacağına inanır ve kendini rahat, huzurlu bir uykunun kucağına bırakmış. Ömer Özden, aradan yıllar geçip İlahiyat Fakültesinde okurken Din Psikolojisi dersinde bu tarz duaların insana ne kadar rahatlık ve güven verdiğini öğrenir; daha çocukluk yıllarda kendisine bir psikolog tavrıyla yaklaşan ve onu adeta psikolojik bir terapiye tabi tutan bilge bir annesi olduğu için fevkalade şanslı biri olduğunu düşünür ve son derece mutlu olur (bkz. Özden, 2010, s. 15). Doğan Kaya da bu ürünleri “anonim halk şiiri” kategorisinde görüp Çelebioğlu'nun “yatak duası” terimini biraz açarak “uykudan önce yatakta okunan dualar” tanımını tercih etmiştir (bkz. Kaya, 2014, s. 712).

Kemal Polat (2007, ss. 427-439) “Kırgız Halk Dindarlığında Dua Fenomeni” başlıklı bilirisinde, Kırgızlarda genel olarak duanın yeri ve biçimleri araştırmasına girmeden önce verdiği

bilgide, uyku duasının işlevini ortaya koyar ve örnekler. Bu örnek de anonim halk şiiri tarzında manzumdur:

*Kırgızların mitolojik düşüncelerine göre, uyuyan insanın canı bedenden ayrı-
rılıp, uzaklara uçar ve gezer. Bundan dolayı uykudan sağ selamet uyanabilmek
için iyi dilekler belirten dualar vardır. Yatarken bu duanın okunması teşvik edilir.
Dolayısıyla Kırgızlar aşağıdaki duayı okuyarak yatarlar.*

<i>Cattım Tınç</i>	<i>Yattını sakince,</i>
<i>Castığım kenç</i>	<i>Y astığım hazine,</i>
<i>Tilimde Kur'an</i>	<i>Dilimde Kur'an,</i>
<i>Tilegenim iman</i>	<i>Dileğim irnan. (Âmin) (Polat, 2007, s. 428)</i>

2. Verilerin Değerlendirilmesi

Okumuş ve Duvarcı'nın bu çalışmalarından yola çıkarak yeni dua örnekleri ve varyantları üzerinde olabildiğince ayrıntılı analizler yapmayı planladık. Çalışmamızda, (ölümler yaşam arasındaki konumu nedeniyle ilginç olan uykuya dair dualarda Okumuş'un kısaca "dini motifler", Çelebioğlu ve Duvarcı'nın "folklorik" olarak nitelediği ulusal ve dini kültürümüzün kaynaklık ettiği değerler manzumesini ortaya koymaya çalışacağız.

Bu bağlamda, dini inançlarımızdan kaynaklanan umut ve beklentilerin yanında elbette dünyevi olanların da önemli rol alacağını varsayıyoruz. İnançlı kişinin öbür dünyaya yönelik bireysel beklentileri ve kendiyi sınırlı (sağlık, afiyet) isteklerinden çok, toplumsal alanda (ahlaki düzlemde) sosyal yaşama ilişkin dilekleri elbette önem kazanmaktadır. Çalışmanın sonunda bu değerler listesine ulaşacağımızı varsayıyoruz.

Bildirimizde, Çelebioğlu'ndan (20 metin), Okumuş'tan (1992) (16 metin), Özden'den (2010) (3 metin) Duvarcı'dan (2012) (6 metin), Kaya'dan (2014) (6 metin) ve Öztürk'ten (2000-2017 yılları arasında) (56 metin) olmak üzere toplam 107 dua metni bir araya getirilmiştir. Sosyal medya ortamında çok sayıda örnek bulunabilmektedir (bkz. kaynakça). Biz özgün olan birkaçını çalışmaya dâhil ettik. Metinler enikonu bir ya da birden fazla mani görünümüne vermekte olup, bazıları zaman içinde (dizeleri ve motifleri bakımından) varyantlaşmıştır. Kaynak kişilerin bazıları, duaları yazılı olarak verirken dörtlük ve kafiye düzenine bağlı kalmamakta, adeta düzyazı bir dua gibi cümleleri art arda/yan yana yazmaktadırlar. Bu art ardalık/yan yanalık sadece dize ölçüsünde değil, aynı zamanda iki farklı (mani düzeninde) duayı birleştirmede de görülmektedir.

Duaların yöresi bakımından Türkiye'nin genelini söz konusu olduğunu düşünüyoruz; Çünkü (Tekirdağ, Kırklareli, Bursa, Bandırma-Balıkesir, Manisa, Uşak, Düzce, Konya, Eskişehir, Yozgat, Afyon, Gümüşhane, Isparta, Kayseri, Bayburt, Adana, Çorum, Şanlıurfa Trabzon, Ordu, Erzurum, İzmir, Mersin, Bitlis, Vezirköprü-Samsun, Bozkır-Konya, Gelibolu-Çanakkale, Bartın, Ankara, İzmir-Bayındır, Kırıkkale, Eflani, Giresun) gibi Anadolu'nun her yanından derleme yapılabilmektedir. Duaların öğrenilme yaşı farklılık gösterebilmektedir. 5-6 yaşından itibaren, özellikle Anneanne, babaanne, nine (nene), anne, abla, hala ve baba öğretici olarak anılmaktadır. Erkek

olarak 54 derleme metin içinde tek bir kaynak kişi babasını, bir sosyal medya kullanıcısı ise din öğretmenini belirtmektedir. Buradan, uyku dualarının daha çok kadınlar tarafından okunduğu ve öğretildiği sonucu çıkarılabilir.

Basılı kaynaklardan ve derlemelerden elde edilen 71 dua metninden (varyantlı) 8 ve tek örnek diyebileceğimiz 5 tip dua tipi tespit edebiliyoruz (bkz. EK). Bir grubu da birden fazla duayı bünyesinde barındıran uzun dua tipi oluşturmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Yattım Allah, kalkarım inşallah...
- 2) Yattım sağıma döndüm soluma...
- 3) Yattım Allah kaldır beni...
- 4) Cennette bir ağaç var...
- 5) Taş gibi yatalım kuş gibi kalkalım...
- 6) Bismillahi birsin, ve billahi nursun...
- 7) Bismillahi alâ, dört yanım kal'â...
- 8) Cuma gecesi duası...
- 9) Allah beni hoş eyle...
- 10) Ay gördüm Allah...
- 11) Hatice'yi celalet...
- 12) Verdiğin nimetler için...
- 13) Allahım beni haşreyle...
- 14) Yattım Allah adına...
- 15) Bismillahi Melek...
- 16) Karakura benim adım...
- 17) Hu hu hu Allah...
- 18) Allah'ım Allah'ım...

İlk grupta Allah/ maşallah/ inşallah/ elhamdülillah³/ elhükmilillah/ bismillah/ resulullah/ Muhammed (s.a.v.) kelimelerinin kafiyesinde daha çok uykudan kalkmayı umud eden/dileyen bir dua;

³ Gencay ve Gencay ([2011], s. 17), Hz. Muhammed'in "en faziletli dua, 'Elhamdülillah' (her türlü övgü Allah'a mahsustur) demektir" dediği bilgisini vermektedirler.

İkinci grupta; yatma yönü olarak sağ tarafı önemseyen, sığınma/şükür makamı olarak Allah'ı/Süphan'ı anan ve iman şahidi olarak (2, 12 ya da tüm) meleklere gören bir dua söz konusudur. Burada da önceki grupta gördüğümüz elhamdülillah/ elhükmillah kelime çifti duayı sonlandırma işlevi görmektedir. Bu duanın diğerlerine nazaran daha çok tespit edildiğini belirtmeliyiz; ayrıca diğer mani düzeninde dualarla birleştirilerek oluşturulan uzun dua metinlerine giriş sağlamakta ve bu durumda Kelime-i tevhid ve/ya Kelime-i şehadet ile bitebilmektedir. Uzun dua metinlerinde elbette eklenen unsurlarla birlikte içerik de zenginleşmektedir.

Üçüncü grupta; Tanrı'dan uykudan selamete kalkma dileği belirgindir. Uykuyu “nur içine dalma” biçiminde güzelleyen bu dua, Tanrı'dan istenen ikinci seçenek (şayet kalkılmaz ise) uykuda ölen kişiyi “yedi melek sağında, yedi melek solunda” “iman ile / Kur'an ile” göndermesidir. Dilenen şey ‘Tanrı'nın rahmeti ve peygamberin şefaati’dir.

Dördüncü grupta, daha çok “cennet” beklentisi dile getirilmektedir: Cennetin dua okuyana helal olması, cennetteki kökü misk-i amber, yaprakları Kur'an olan ağacı görme isteği asıl mihveri oluşturmaktadır. Ancak Allah, Peygamber ve Kur'an sevgisi, kilit olarak Cebrail, selam makamı olarak Hz. Sultan, namazda dua, kapı olarak minare gibi motiflerle süslenmiş olan bu metinlerin yazılı/kutsal bir rivayete dayandığı ve fakat sözlü süreçte bozulmaya maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Beşinci grup, dördüncüden motifler içermekte, ancak başlıca teması “Cennet-i Alâ kuşu” olduğu görülmektedir. “Taş gibi yatıp, kuş gibi kalkma” dileğindeki kuşu da bu kapsamda değerlendirmek gerektiğini düşünüyoruz.

Altıncı grup; Allah'a ve peygambere yönelik övgü içermektedir. Bismillahi birsin ve billahi nursun” diye başlayan bu duada, Ayet-el Kürsî'nin okuyanı “kale gibi” koruyacağına olan inanç ön plandadır.

Yedinci gruptaki iki duanın Hz. Muhammed'in sıkıntından korunmak için önerdiği “bismillahi alâ” duasına dayandığını tahmin ediyoruz. Burada da sanki “Ayat-el Kürsî'ye bir telmih yapılmakta, “dört yanı kale” gibi korunan duacının, kendisini Allah'a teslim ettiği, minare kapısının Muhammed mührüyle ve Kâbe (ya da Cebrail) kilidiyle kilitlenip kabirde korunacağı ve böylece cennete gideceği inancı dile getiriliyor.

Sekizinci gruptaki iki dua ise Cuma akşamı okunmak üzere tasarlanmıştır. Bayram olarak nitelenen Cuma günü ile Allah ve Kur'an inancı sayesinde cennet ırmağına yakın, cehenneme uzak durmak üzere mühür basıldığı ifade edilmektedir.

Dokuzuncu grupta; Allah rızası (hoş eyle/hor eyleme), kabirde Hz. Muhammet yoldaşlığı ve sorgu sualde kolaylık dilenmektedir.

Onuncu grupta, gece görülen ay ile birlikte Amentü billah okumayı ve günahların affı ve/ya kaza belanın savuşması dilenmektedir.

Tek örnek dualara gelince; 11. dua son nefeste selamete için imanını Rabbine emanet etmek; 12. dua Allah'a şükretmeyi, karanlıktan aydınlığa erişmeyi; 13. dua uykuda ölme durumunda iman ile haşrolunup, kabirde Hz. Fatıma'ya yoldaş olma isteği; 14. dua rahmeti bol Allah'a

tam teslimiyeti; 15. dua ise kabirde ismi verilen meleklerin sorguda yardımcı olmaları isteği, 16. duada karabasanı def etmek; 17. duada Allah'tan çocuğa uyku vermesi ve 18. duada Allah'ı ve Allah'tan nur ile iman isteği dile getirilmektedir.

Uykunun öncesi, esnası ve sonrasına ilişkin beklentilerin ilgili olduğu alanların ayrıştırılması, bize değerlerin neliği ve niteliği üzerine bilgi verecektir. Elde edilecek bulguların bize gerek dini inanış sisteminden kaynaklanan ve gerekse dünyayı algılama sistematığından beslenen pratikler hakkında somut ipuçları olacağına inanıyoruz.

3. Bulgular

Uyku öncesi okunan duaların içerik analizi, bize, “belki de kalkmamak üzere”, uykuya yatan kişinin önemseydiği hususların neler” olduğu sorusunu cevaplandıracaktır. Öncelikli olarak yatma pozisyonu şekilsel olarak önemsenmektedir; “Sağ tarafa yatılmalı, (ondan sonra) sola dönmelidir”⁴. Bu pozisyonu aldıktan sonra kişinin duasında dile getirdiği ve yukarıda özetlenen içeriğe göre;

- 1) Yorgun (taş gibi) yatılan uykudan dinlenmiş (kuş gibi) kalmak (*dinlenme*);
- 2) Melekleri şahit tutarak imanını ve sığınacağı limanı (Tanrı'yı) hatırlamak (*sorgulama*);
- 3) Kelime-i Tevhid ve/ya Kelime-i Şehadet ile inancını ikrar etmek (*iman tazeleme*);
- 4) Uykuya yatmakla karşısındaki iki seçeneği değerlendirmek; her ikisine hazır olmak gerektiğini ikrar etmek: kalkarsa hamd/şükür etmek, kalkamazsa Tanrı'nın hükmüne teslim olmak. Bu teslimiyet, yatacağı toprağı (kabri), varacağı yeri (cenneti) düşünerek tekrar Kelime-i Tevhid⁵ ve/ya Kelime-i Şehadete başvurmak (*imanda ısrar*);
- 5) Ölümü kötü bir şey değil, “nur içine dalmak” şeklinde görüp, can hapsediği “bedenden/kafesten ayrılınca” gideceği yere “iman/Kur'an ile gönderilmeyi” ölmeyi dilemek (ölümü *güzelleme*);
- 6) İman ve Kur'an'ın güvencesinde, (“Hz. Sultan”) peygamberin müjdelediği (“Hz. Muhammed Mustafa'dan selam geldi”) varacağını ümit ettiği “kökü misk, dalları Kur'an” yeşil ağaçların bulunduğu “Cennet”i hayal etmek (*cenneti arzulama*);
- 7) Bu ümitle uykuya dalarak ölürse “cennet kuşu”, kalkarsa “kuş gibi hafif” olmayı dilemek (“bunu yedi kere okuyan hem cennetlik, hem cennet kuşu”) (*cennette olmayı düşünme*);
- 8) Ayet-el Kürsi okuyarak uyuduğu sürece kendini korumaya almak (*tedbir*);

4 Bu pozisyonla ilgili bir öğrencimizin (Feride Çiçek) yorumu: bu ifade, sağa yatıp soldaki (imanı barındıran kalbin bulunduğu) sola yönelmek anlamındadır.

5 Gencay ve Gencay ([2011], s. 17), Hz. Muhammed'in “en faziletli zikir, ‘La ilahe illallah’ demek[tir]” dediği bilgisini vermektedirler. Yozgatlı bir kaynak kişi, annesinden öğrendiğine göre bu kelime-i tevhidin ayrıca başlıca uyku duası olarak da kullanıldığını belirtmektedir: “Yattığımız zaman 99 kere La ilahe illallah demek uykuya dalmanıza yardımcı oluyor. 99'a varmadan da uyuyabiliyorsunuz” (yaş: 22, bu yıl (2017) öğrenmiş).

- 9) Uyuyan bedeni Allah'a teslim edip, korunağın kapısını Muhammed mührüyle ve Kâbe (Cebrail) kilidiyle üfleme (*güven*);
- 10) Muhtemel engellere karşı; selametle, karanlıktan aydınlığa günahsız erişmek için, Fatma Anamız yoldaşlığında rahmete mazhar olarak, meleklerin sorgu yardımıyla cenneti/uykuyu dilemek (*teslimiyet*).

Bu aşamalara (*dinlenme, sorgulama, iman tazeleme, imanda ısrar, ölümü güzelleme, cenneti arzulama, cennette, olmayı düşünme, tedbir alma, güven ve teslimiyet*) birebir değil, ama kabaca riayet edildiğini iki dua metniyle örnekleyebiliriz;

Bismillâhi a'lâ		Yattım sağıma	
Dört yanım kal'a	(dinlenme)	Döndüm soluma	(dinlenme)
Kapım minâre	(tedbir)	Muhammed dinime	(sorgulama)
Kilidim Cebrail		Gel ferîştah yanıma,	(cenneti düşünme)
Bekçim bekçim bir Allah	(güven)	Gözümdeki Kur'anıma	(iman tazeleme)
Beklerim inşâallah	(cenneti arzulama)	Göğsümdeki imanıma	(imanda ısrar)
Her melek şahidim olsun	(iman tazeleme)	Hazır Kadir bir Allah	(tedbir)
Dinime imânıma	(imanda ısrar)	Kapısı Kul Hüvellah	
Kabirdeki toprağıma	(teslimiyet)	Kilidi Yasindir	(güven)
Cennetteki yapığıma.	(cenneti düşünme)	Eşhedü en la ilahe illallah	(teslimiyet)
(Kula - Manisa) (Not: Kelime-i şahadet söylenir ve yatılır). (Okumuş, 1992, 34)		Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlühû (Menemen – İzmir) (Okumuş, 1992, 33 vd.)	

Uyku duasının, ilgili olduğu eylem (uyku) ile ilişkisine bağlı olarak içkin ve ilgisizliğinden hareketle aşkın işlevinin de tartışılacağı bildirimizde esasen diğer durumsal dualarla bir karşılaştırma için zemin hazırlanacağı kanaatindeyiz. Görüldüğü gibi, uyku dualarının içeriğinde uyku problemi ile ilgili (16. ve 17. duayı dikkate almazsak) herhangi bir dilek/istek dile getirilmiyor. Dahası maddi yorgunluğun giderilmesi ve bedenın ertesi gün için tazelenme ihtiyacına yönelik yatılan uyku öncesi dualarda maddi/bu dünyaya yönelik somut bir talep/beklenti de yok. "Kuş gibi kalkmak" benzetmesinden öte, ne kişinin kendi sağlığı ne de sevdiği için bir dileği söz konusu değil. Sadece inancının gereği olarak, daha çok ölüm hali/ihtimali ve sonrasında ne olacağına dair hayali beklentiler dile geliyor. O halde uyku dualarının metin içkin amacı "öbür dünya"yı incelemektir. Bu dünya fanidir, geçicidir. Aslolan ölümden sonrasındır. Ancak bunun idrakine varıldığında duanın metin (dışı) aşkın işlevi gerçekleşiyor: Sağladığı ruhsal rahatlama uyku (geçici ölüm) öncesi hazır bulunuşluğu sağlıyor ve beyin/beden uykuya geçiş için uygun duruma geliyor.

4. Sonuç

Uyku dualarının sosyal-toplumsal işlevini öncelikle burada, yani bireysel trans (aşkınlık) durumunda aramak gerektiğini düşünüyoruz. Maddiyattan, dünya malından vazgeçen, dünyalığı önemsemeyen ve ölümün kaçınılmazlığı karşısında yaratana sığınan kişi profiline teorik olarak toplumsal alanda insana ve diğer canlılara (yaratılana) karşı daha saygılı ve anlayışlı olacağını

var sayabiliriz. Kanımızca “kuş gibi kalkmak”tan başka dünyevi hiçbir talep içermeyen duaların ölümü hatırlatması, toplumsal uzlaşıya alan açması bakımından çok önemlidir. Toplumu geren, çatıştıran tüm dünyevi hırs, heves ve ihtiraslar nihayet geçicidir. Bunlar her an elimizden kaymaya adaydır, o nedenle buna göre davranılmalıdır.

Uyku dualarının metin dışı işlevlerini gözden geçirdiğimizde ise, toplumsal açıdan daha büyük bir değer ifade ettiğini söylemek için elimizde yeteri kadar veri vardır. Bunları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

- 1) Duaların dilinin Türkçe olması, duacının ne dediğini bilmesini sağlamaktadır. Bu husus Çelebioğlu tarafından “millileşme”, Özden tarafından çocuklara kolaylık olarak değerlendirilmektedir.
- 2) Öğrenme ortamları ve öğrenilen kişiler. Duaları derlediğimiz kaynak kişilerin çoğunluğu, anneanne, babaanne, anne, nine (nene), hala, abla gibi ailenin özellikle kadın üyelerini anmakta; buna karşın baba, dede⁶ ve din öğretmeni gibi erkek üyelerini nadiren belirtmektedirler. Burada çıkan sonuç, öğretici olarak kadın üyelerin rolü daha büyüktür ve çocuklukta bu kişilerle geçirilen süre öğrenme açısından daha önemlidir. Bu hususta, duayı ninesinden 8-9 yaşlarında öğrenen İspartalı kaynak kişi İlker Koşar’ın verdiği bilgiyi buraya alıyoruz: “*Nenem bana bu duayı öğretti. Nenem dedemin annesi, şu anda 90 yaşlarında. Onun odasında uyuduğum için her gece yatarken beraber sesli bir biçimde söyler, sonra sübhaneke okurduk.*” Öğrenme ortamının, çocuğun büyük ebeveynleriyle bir arada bulunduğu, ortak uyku mekânı olduğu görülmektedir. Bunu, duayı öğreten olarak anneanne, babaanne, anne, hala, abla gibi aile üyelerini bildiren diğer kaynak kişilere genellemek mümkündür.
- 3) Bu öğrenme ortamı, öğrenileni yıllar sonra da hatırlamayı sağlamaktadır. 20-30 yaş arası kaynak kişiler, 5 yaşında öğrendikleri bu veciz/özlü duaları unutmamakta ve yıllar sonra halâ hatırlayabilmektedirler.⁷
- 4) Allah, peygamber, melek, Kur’an, iman, ölüm, kabir, cennet gibi kavramların, Kelime-i tevhid ve Kelime-i şehadet gibi Arapça cümlelerin imanı ikrar ve ispat için dilde kişinin kendisiyle ve ilahi güçle kurduğu(nu var saydığı) iletişimin önemli unsurları olduğunu; bu kavramları paylaşan toplum üleriyle daha kolay etkileşime geçebileceğini unutmamalıyız.

6 Türkçe duayı dedesinden öğrendiğini bildiren bir kaynak kişi (Gülşen Hevesli, Konya), öğrenme süreci hakkında şu bilgiyi verir: “Onlarda kaldığımda beraber okurduk. ‘Hadî sarı kuzum abdestimizi alalım, O bizi sevmiş yaratmış, biz de onu sevdiğimizizi gösterelim’ derdi. Abdest almayı öğretti, abdest alırdık normal sureleri okurduk, bu uyku şiirini okurduk ve Türkçe olarak: ‘Allah’ım biz seni çok seviyoruz.’ deyip hayırlı geceler dileyip uyur; uyanınca da ‘çok şükür Rabbim bir güneşi daha gösterdin’, derdik.”

7 Bir sosyal medya kullanıcısının “hatırlama/unutmama” bağlamında verdiği şu bilgi önemlidir: “Her gece uyumadan önce babamın öğrettiği bu duayı okurdum. Okumadan uyursam sabah kalkamayacağımı düşünürdüm. Sabaha kadar ölmeyim diye tekrar tekrar okurdum. Okuya okuya uykuya dalardım. Zamanla baktım ki okumadan da kalkabiliyorum, işte o zaman bu güzel dua çocukluk hatıralarım arasına şutlandı.” <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=yattim%20allah%20kaldir%20beni>

EKLER:

TABLO (VARYANTLI VE TEK ÖRNEK UYKU DUALARI)

<p>[1] Yattım Allah Kalkarım inşaallah Lailahe illallah Muhammeden Resulullah. (Anonim) (bkz. Çelebioğlu XI)</p>	<p>Yattım Allah Kalkarım inşaallah Kalkamasam da Elhamdülillah. (Bandırma) (Oku- muş 1992)</p>	<p>Yattım maşallah Kalkarım inşaallah Elhükümüllah Ya Bismillah haydi yallah (Duvarcı 2012) (bkz. Çelebioğlu XIII)</p>	<p>Yattım bismillah, uyanırım inşaallah, eğer uyanmazsam Eşhedü enlailahe- illallah ve eşhedü enne mu- hammeden abdühu ve resuluh Mualla Öztürk, (Es- kişehir) Anneanne- sinden</p>	<p>Ben bir işe baş- larım, Derim hemen bismillah, Düşürmem hiç dilimden, Allah tutar elimden. (Anonim)</p>
	<p>Yattım, bir Allah; bekler inşaallah. Ağaçtaki yaprağın kibirdeki toprağın. Ev sırlandı, nur dolandı. Muhammed Mustafa (s.a.v.) den selam geldi. Ve aleyküm selam. Elif Kur'an başıdır. Cümle alem işidir. Bu duayı okuyup yatan Cennet-i Ala kuşudur. (Konya, Ablamdan 7 yaşın- da) 2017</p>	<p>yattım allah kalka- rım inşaallah kalkamazsam kaldır allah yattığım döşek baharın başak selam sultan cennet kuran http://sozluk. sourtimes.org/show. asp?t=yattim%20 allah%20kaldir%20 beni</p>	<p>Yattım Allah, kalka- rım inşaallah, Kalkarsam da kalk- masam da, İman ile gönder beni, Kapımızı Yasin-i şerifle kitle. (11) (bkz. Çelebioğlu IX) 11) Bartın, bkz. 9. dipnot.</p>	<p>Yattım Allah, kal- karım inşaallah, Kalksam da kalk- masam da, La ilahe illallah, Şefaata ya Resulal- lah. (12) (bkz. Çelebioğlu X) 12) Bayındır-Izmir, Mustafa Uslu.</p>
<p>[2] Yattım sağıma döndüm soluma Tüm melekler şahid olsun dinime imanıma. (Zeynep Sultan Şebik) (bkz. ayrıca Çele- bioğlu IV)</p>	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma, Melekler şahittir dinime imanıma. Oğuzhan Boydak (Konya 2000, 22 yaşında)</p>	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma Şükrettim Allahıma Melekler şahit olsun Dinime imanıma. ----- Yattım sağıma Döndüm soluma Melekler şahit Dinime imanı[ma] (Duvarcı 2012)</p>	<p>Yattım sağıma soluma, Melekler sahip çıka imanıma. Tokcan Karaaslan, 26 yaşında, annean- nesinden, (Yozgat).</p>	<p>Yattım sağıma Döndüm soluma Sığındım Allahıma 12 melek gelsin yanıma (Anonim)</p>
	<p>Yattım sağıma, Döndüm soluma, Melek gelsin yan- nıma, Kur'an okusun can- nıma (Afyon, Kübra Tanrıkkulu, Babaan- nemden öğrendim) 2017</p>	<p>Yattım sağıma Döndüm soluma Sığındım süpha- nıma İki melek şahit olsun Göğsümdeki ima- nıma Kalırsam el-hamdü Lillah Ölürsem el-hükmi lillah (N. Okumuş)</p>	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma Melekler şahit olsun, Dinime imanıma Ölürsem elhükmi- lillah Kalırsam elhamdülil- lah (Duvarcı 2012)</p>	<p>Yattım yatağıma Döndüm soluma Döndüm sağıma Melekler şahit olsun Dinime imanıma (Trabzon, Babaan- neden duyma, yaş: 25) 2017</p>

	<p>Yattım sağıma döndüm soluma Yetmişiki melek gelsin yanıma Melekler şahidim olsun dinime imanım</p> <p>(Tekirdağ, Hüseyin Tıkız, ilkokul zamanlarında) 2017</p>	<p>Yattım sağıma, Döndüm soluma, Melekler şahit olsun dinime imanım (Gümüşhane, Babanne yaş 21) 2017</p> <p>Yattım sağıma Döndüm soluma Melekler şahit olsun Dinime imanım (Antalya, halasından; yaş 21) 2017 (1, 1 Konya, 1)</p>	<p>Yattım Allah'ım kaldır beni Nurun ile daldır beni Eğer gafil ölür isem İmanın ile gönder beni;</p> <p>"Hakk'ı, Eşhedü Enla İlahe İllallah ve Eşhedü Enne Muhammeden Abduhu ve Rasulüh." (Gülşen Hevesli, Konya; Dedemden öğrendim)</p>	<p>Yattım sağıma döndüm soluma Melekler gelsin yanıma Yatır [A]llah kaldır [A]llah Sabaha uyandır [A]llah Uyanamazsam eşşedüenna illahe illallah ve eşşedüenna muhammeden abduhu ve resuluh.</p> <p>(Akşehir, Kezban Uçhüyük, Anneannesinden) 2017</p>
	<p>Ömer Özden 'Yattım sağıma, döndüm soluma, sığındım süphanıma, melekler şahit olsun dinime imanım, benden selam söyleyin varacak vatanıma, kabirde toprağıma cennette yaprağıma, öldümse elhükmülillah kaldımsa şükür elhamdulillah. Yarabbi üstümüze hayırlı sabahlar aç'</p> <p>https://www.haberler.com/profesör-ozden-korkular-duayla-yenilirdi-simdi-5373642-haberi/ (5.11.2017)</p>	<p>Yattım sağıma döndüm soluma Melekler şahidim olsun dinime imanım.</p> <p>Yattım Allah kaldır beni imanım daldır beni İmanım daldırmazsan Nur içinde öldür beni (?; Babamdan öğrendim, 7 yaş) 2017</p>		

<p>[2a] Yattım sağıma Döndüm soluma Muhammed dinime Gel ferîştah yanıma, Gözümdeki Kur'a- nıma Göğsümdeki imanıma Hazır Kadir bir Allah Kapısı Kul Hü- vellah Kilidi Yasindir Eşhedü en la ilâhe illallah Ve eşhedü enne Muhammeden ab- dühü ve resûlühü (Menemen – İzmir) (Okumuş 1992)</p>	<p>Yattım sağıma, Döndüm soluma, Sığındım sübha- nıma, Melekler şahid olsun, Dinime imanıma. Yattım beni kaldır Allah, Nur gölüne bandır Allah, Varacağımız yer ıraktır, Yatacağımız yer kara topraktır. Allah lâilâhe illallah Muhammeden resulullah. Ali Osman Öztürk (10 yaşlarında, babaannemden, Ordu)</p>	<p>Yattım sağıma döndüm soluma, Sığındım sübha- nıma, Melekler şahidim olsun / Dinime ima- nıma. / Yattım Allah kaldır beni, Rahmetimle daldır beni, / Gafil olup uyanamazsam, İmanım la gönder beni. İlker Koşar, 8-9 yaşlarında. Nenem bana bu duayı öğretti. Nenem dedemin annesi, şu anda 90 yaşlarında. Onun odasında uyduğum için her gece yatarken beraber sesli bir biçimde söyler, sonra sübhaneke okurduk. (2000. Isparta)</p>	<p>Yattım sağıma döndüm soluma, Melekler şahit olsun dinime imanıma. Eşhedü en la ilâhe illallah ve eşhedü enne mu- hammeden abdühü ve resulullah. Faruk Ceyhun. 1985 civarı, anneannesin- den. (Gaziantep)</p>	<p>Yatarım sağıma dönerim soluma melekler şahit olsun dinime imanıma kalkarsam inşallah kalmazsam eşhe- dü en la ilâhe illallah ve eşhedü enne mu- hammeden abduhü veresulüh Berrin Özyaydın (Gemlik)</p>
	<p>Yatarım sağıma dönerim soluma melekler şahit olsun dinime imanıma kalkarsam inşallah kalmazsam eşhedü- en la ilâhe illallah ve eşhedü enne mu- hammeden abduhü- veresulüh Yasemin Bozdemir (Zara, Sivas)</p>	<p>Yatarım sağıma, dönerim soluma Melekler şahit olsun dinime imanıma Kalkarsam inşallah kalmazsam Eşhe- dü en la ilâhe illallah ve eşhedü enne mu- hammeden abduhu ve resulüh Güleser İlcutlu (Erzurum/Nazilli)</p>	<p>Yattım sağıma döndüm soluma / Melekler şahit olsun dinime imanıma Yattım Allah kaldır beni / Nur içinde uyandır beni Yattım hikminillah Kalkarsam ya Rabbi şükür Allah / Yattım Elhamdü lillah Kalkarsam çok şü- kür Allah / Öürsem La ilâhe illallah Yattım Allah kaldır beni Pamuklara bandır beni Elif Alioğlu (Trab- zon)</p>	<p>yattım sağıma döndüm soluma / melekler gelsin yanıma / şeytanlar gitsin evine / indir beni nur içine / kaldır beni nur içine / allah'ım sabah namazına erken kaldır inşaallah / taş gibi yattım kuş gibi kalkayım amin. Sosyal Medya: Uludağ Sözlük</p>

	<p>Yattım Sağıma Döndüm Soluma Sığındım Sübhan'ı- ma Meleklerim şahit olsun Dinime İmanıma Benden selâm olsun Varacak mekânıma (Kaya 2014)</p> <p>-----</p> <p>Yedi melek sağıma, yedi melek soluma Bismillah diyerek, dalarım ben uykuya Duamı ederek, dala- rım ben uykuya</p> <p>(http://www.cep-x.com/sarki-sozleri/183481-uyku-duasi-sarki-sozu-minik-dualar-a-it-sarki-sozleri.html)</p>	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma, sığındım suphanıma (sultanıma), melaikeler şahit olsun dinime imanıma. Benden selam söyleyin varacak vatanıma, kabirde toprağıma, cennette yaprağıma. Öldümse el-hükmülillah, kaldımsa şükür el-hamdülillah. Yarabbi, üstümüze hayırlı sabahlar aç. (Özden, 2010)</p>	<p>Yattım Allah, kaldır beni, Rahmetine daldır beni, Can bedenden ayrılınca, İman ile gönder beni.</p> <p>Yattım sağıma, döndüm soluma, Sığındım Subhanım'a, İki melek şahid olsun, Göğsümdeki imanıma.</p> <p>Binbir selam olsun, Varacak mekanıma, Kalkarsam el-hamdülillah, Kalkamazsam el-hükmülillah (3) (Çelebioğlu I) 3) Cönk, Milli Ktp. nr. 99. Bu cönkte 1264/1847-1848 tarihi bulunmaktadır.</p>	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma, Melekler şahit olsun, Dinime imanıma, Kapımızın arkasında kırk atlı, Kırkı da Muhammed adlı, Kilidimiz Cebrail, Yardımcımız Allah, Yardımcımız ol ya Rabb'im. (19) (Çelebioğlu XVII) 19) Bartın, Fatma Öztekin (1874-1950)'den torunu Suna Coşar (doğ. 1935) derlemiştir.</p>
	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma, Melekler şahit olsun, Dinime, imanıma, Benden selam olsun, Varacak mekanıma, Yattım Allah, kalkarsam inşallah, Kalkmazsam La ilahe illallah. (20) (Çelebioğlu XVIII) 20) Giresun, Muazzez Keskin, y. 52. Derleyen: Fatma Keskin.</p>	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma, Melekler şahit olsun, Dinime, imanıma, Ölürsem el-hükmülillah, Kalırsam el-hamdülillah. (22) 22) Konya, Fevziye Çelebioğlu (doğ. 1910, yazarın, derleyenin annesi), derleyen: Amil Çelebioğlu. Yattım sağıma, döndüm soluma, Ulu melekler gelsin yanıma, Allah'im sana emanetim, Sana teslimim. (23) 23) Bartın, Şadiye Öztekin, y. 68. (1985). (Çelebioğlu XX)</p>		

<p>[3] Yattım Allah kaldır beni, Subhanıma daldır beni, Gaflet basar kalkamazsam, İman ile gönder beni. (bkz. Çelebioğlu IV, V, VI, VII, VIII)</p>	<p>Yattım Allah kaldır beni, Nur içine daldır beni, Can bedenden ayrılırken, İmanımla gönder beni. (Sonay Öksüz, İlkokula giderken ablasından. 2000)</p>	<p>Yattım Allah kaldır beni, / Nur içinde daldır beni, Peygamberin şefatiyle, / Rahmetinle kaldır beni. (Hülya Özcan, babaannem Saniye Özcan'dan, 1983'de. (Kayseri)</p>	<p>Yattım Allah, kaldır beni. Nur içinde daldır beni, Din bedenden ayrılırken, İmanımla gönder beni... (Yağmur Okumuş (?))</p>	<p>Yattım Allah kaldır beni Nur içine daldır beni Can bedenden ayrılırken İman ile gönder beni. (Salihi – Manisa) (Okumuş 1992)</p>
	<p>Yattım Allah kaldır beni Nur içine daldır beni Nur içine daldırırken imanla doldur beni. (Sarıgül – Manisa) (Okumuş 1992)</p>	<p>Yattım Allah kaldır beni Nûr içine daldır beni Nûr içine daldırırken imanla doldur beni. (Sarıgül – Manisa) (Okumuş 1992)</p>	<p>Yattım Allah kaldır beni Sağ yanıma döndür beni Eğer gafil bulunur sam İman ile gönder beni Taş gibi yattım Kuş gibi kalkayım (Duvarcı 2012)</p>	<p>Yattım Allah Kaldır beni Nur içine daldır beni Can bedenden ayrılırken İman ile kuran ile gönder beni (Bursa, Halise Can Yılmaz, Annenemden 5 yaşında öğrendim) 2017 (1 Hatay)</p>
	<p>Yattım Allah, kaldır beni Nur içine daldır beni, Can bedenden çıkmadıkça imanla uyandır beni. (Yavuz Oruç, Bayburt, 10 yaşında iken Anneanesinden) 2017 (1 Bursa)</p>	<p>Yattım Allah, kaldır beni, Nur içine daldır beni, Can bedenden ayrılırken, İmanımla gönder beni... (Döndü Gökçe, Babaanne, yaş: 30) 2017 (1, 1 Kayseri, 1 Şanlıurfa, Aydın, Adana, Ağrı, Ankara,</p>	<p>Yattım Allah kaldır beni Sağ yanıma döndür beni, Can kafesten uçarken imanımla döndür beni. (Çorum, Babaannemden, İlkokuldayken) 2017</p>	<p>Yattım Allah kaldır beni Nur içine daldır beni Can bedenden ayrılınca İman ile Kuran ile gönder beni (Düzce, babaannemden, 5 yaşında) 2017 (Bkz. Çelebioğlu 1,</p>
	<p>Yattım Allah kaldır beni, Nur içine daldır beni, Ecel ile ölürsem İman ile gönder beni (Eskişehir, Annem, Anneannemden, 7-8 yaşları) 2017</p>			

<p>[4] Cennette bin ağaç var Kökü iskember, yaprağı Kur'an Bu duayı günde gecede Yedi kere okuyan Cennet helâl Cehennem haram.(Çeyhan - Adana) (Okumuş 1992)</p>	<p>Yattım sağıma dön- düm soluma selam verdim Hazreti Sultanıma, Hazreti Sultan na- mazda iki eli duada Cennette bir ağaç varmış kökü misk, dalları Kur'an Bunu 7 kere okuyan hem Cennetlik hem cennet kuşu! (Bur- sa, Annemden, 6-7 yaşlarında; şu an 21 yaşında) 2017</p>	<p>Hasbünallah ve ni'me'l-vekil Kalbim peygamber Yeşil yaprak Tenim kara toprak Mekânım cennet Sevim peygamber Senden başka kim var Allâhım. (Uşak) (Okumuş 1992)</p>	<p>Tekrar: Yattım, bir Allah; bekler inşaallah. Ağaçtaki yaprağın kabirdeki toprağın. Ev sırlandı, nur dolandı. Muhammed Mustafa (s.a.v.) den selam geldi. Ve aleyküm selam. Elif Kur'an başıdır. Cümle alem işidir. Bu duayı okuyup yatan Cennet-i Ala kuşudur. (Konya, Ablamdan 7 yaşın- da) 2017</p>	<p>Tekrar: Bismillâhi a'lâ Dört yanım kal'a Kapım minâre Kilidim Cebrail Beğim beğim bir Allah Beklerim inşaallah Her melek şahidim olsun Dinime imânıma Kabirdeki topra- ğıma Cenneteki yapra- ğıma. (Kula - Mani- sa) (Okumuş 1992) (Not: Kelime-i şahadet söylenir ve yatılır).</p>
	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma, On melekler, şahit olsun, Dinime, imanıma. Dört yanım Ka'be, Kapım minare, Beğim Bir Allah, Beklersin inşaallah. Gittim baktım gök kapasına [!] Neden geldin dediler, Hazret-i babamın selamını almaya geldim dedim, Hazret-i babam namazda, iki eli duada, Cennette bir ağaç var, Kökü Kur'an yapra- ğı...(16) (Çelebioğlu XIV)16) Balıkesir, Ayla Gür- dal, y. 43.</p>	<p>Yattım sağıma, döndüm soluma, Sağındım [!] yarada- nıma, Kabir yaprağına, cennet toprağına, Yatarız inşaallah, kalkarız maşallah, Allahu Ehad, binbir kısmet, Kabre vardığımız zaman, Yalnız kaldığımız zaman, Beğimiz Allah, Kılıcımız Cebrail, Allah'im sensin, ism-i a'zamsın, Bu duayı okuyan senin kulundur, Li'llahi-'l-Fatiha. (17) (Çelebioğlu XV) 17) Eflani, Şefika Sevim, y. takriben 60. Derleyen: Emine Sevim.</p>		
<p>[5] Gecemiz iyi olsun Uykumuz koyu olsun Taş gibi yatalım Kuş gibi kalkalım (Duvarcı 2012)</p>	<p>Allah'im beni taş gibi yatır, kuş gibi kaldır (Uşak, Annem, 7 yaş) 2017</p>	<p>Ard dolandım Kırk dolandım Bu sözü söyleten Cennet kuşudur (Alaşehir – Manisa, Okumuş 1992)</p>	<p>Tekrar: Yattım, bir Allah; bekler inşaallah. Ağaçtaki yaprağın kabirdeki toprağın. Ev sır- landı, nur dolandı. Muhammed Mustafa (s.a.v.) den selam geldi. Ve aleyküm selam. Elif Kur'an başıdır. Cümle alem işidir. Bu duayı okuyup yatan Cen- net-i Ala kuşudur. (Konya, Ablamdan 7 yaşında) 2017</p>	<p>Tekrar: Yattım Allah kaldır beni Sağ yanıma dön- dür beni Eğer gafil bulunur- sam İman ile gönder beni Taş gibi yattım Kuş gibi kalkayım (Duvarcı 2012)</p>

	<p>Yattım taş gibi Kalktım kuş gibi Yatarım sağıma Dönerim soluma Güzel meleklerim gelsin Sağıma soluma</p> <p>(Kaya 2014)</p>	<p>Tekrar:</p> <p>Yattım sağıma dön- düm soluma selam verdim Hazreti Sultanıma, Hazreti Sultan na- mazda iki eli duada Cennette bir ağaç varmış kökü misk, dalları Kur'an Bunu 7 kere okuyan hem Cennetlik hem cennet kuşu! (Bursa, Annemden, 6-7 yaşlarında; şu an 21 yaşında) 2017</p>	<p>Yattım Allah, kaldır beni, Sağ yanımdan sol yanıma dönder beni, Eğer gâfil bulur isen, İman ile gönder beni.</p> <p>Filit olsun, filit olsun, Her yanlarım kilit olsun, Hasan Hüseyin kardaşım olsun, Hürü kızları yolda- şım olsun, Yattım yattım taş gibi, Kaldır beni kuş gibi. (5) (Çelebioğlu III) 5) Kayacık Kö- yü-Bozkır, Zarife Kaya, y. 81. Derle- yen Gürsel Kaya.</p>	<p>Yattım taş gibi, Kalktım kuş gibi, Yatarım sağıma, Dönerim soluma, Güzel meleklerim gelsin, Sağıma, soluma. (21) (Çelebioğlu XIX) 21) Tekirdağ, Derleyen: Fatma Keskin.</p>
<p>[6] Bismillâhi nûrsun Ve billahi sorsun Yetmişbin Ayete'l- kürsî Gelsin beni ko- rusun.</p> <p>(Balıkesir) (Oku- muş 1992)</p>	<p>Allah'ım birsin Peygamberim nursun Yetmiş iki ayet Etrafımda kale gibi dursun</p> <p>(Duvarcı 2012)</p>	<p>Bismillahi birsin Ve billahi nursun Yetmiş bin ayetel- kürsü Etrafımda dursun</p> <p>(Gümüşhane, Babaanneden; yaş 21) 2017</p>	<p>Bismillahi birdir Ve illahi nurdur 71 kûr's Allah Dört etrafımız kala</p> <p>(Manisa; Annesin- den anasınıfında öğrenmiş; yaş: 20) 2017</p>	<p><i>Korktuğun Şeyleri Unutmak için Dua</i> "bismillahi birsin ve billahi nursun 70 bin ayetel kürsi dört bir yanımda dursun» <i>Kaynak</i> :din kültür öğretmenimiz www.estanbul. com/(5.11.2017) ----- ----- Allah Bir'sin billahi Nur'sun, Yetmişiki millete Tanrısın, Dört yanıma bürü- sün... (Çelebioğlu II/3) 4) Saraycık Köyü (Vezirköprü-Şam- sun), Kazım Öz- men, doğ. 1942.</p>
	<p>Ömer Özden 'Bismillahi birsin ve billahi nursun yetmişbirbin Ayetel Kürsi dört yanımda atlasın dursun'</p> <p>https://www.haberler.com/profesör-özden-korkular-duayla-yenilirdi-simdi-5373642-haber/5.11.2017</p>			

<p>[7] Bismillâhi a'lâ Dört yanım kal'a</p> <p>Kapım minare Bekçim Allah</p> <p>Muhammed mührüyle Mühürledim Kâbe kilidiyle Kilitledim Elif üff... (Manisa) (Okumuş 1992)</p>	<p>Bismillâhi a'lâ Dört yanım kal'a</p> <p>Kapım minâre Kilidim Cebrail Bekçim bekçim bir Allah Beklerim inşâallah</p> <p>Her melek şahidim olsun Dinime imânıma Kabirdeki toprağıma Cenneteki yapığıma. (Kula - Manisa) (Okumuş 1992) (Not: Kelime-i şahadet söylenir ve yatılır).</p>	<p>Bismillah dedim yattım Nurdan kale yaptım <i>İçi dolu</i> yasin Penceresi Tebarik Kilidi Muhammed Mustafa Anahtarı Cebrail Allah baş Hazretler yanıma eş (Kaya 2014)</p>	<p><i>Peygamberimizin Sıkıntidan Kurtul- mak İçin Önerdiği Dua</i></p> <p>“Bismillâhi alâ nefsi ve mâli ve dîni. Allahümme raddını bi-kadâike ve bârik lî fimâ kuddire lî, hattâ lâ uhibbe ta'cile mâ ahhartehu ve te'hîra mâ acceltehu.” “Allah'ım, senin is- mine ilk olarak nefsi- mi ardından malımı ve dinimi ve emanet ediyorum. Rabbim hükmüne beni razı kıl ve nasibim de olanı bana mübarek eyle, te'hîr ettiğinin hızlısını, acele ettiğinin de te'hîrini senden istemeye- yim. Teslimini sağla ve nefsimin isyanını önle...”</p> <p>https://www.nazarduasi.gen.tr/sikintidan-kurtulmak-icin-dua.html (5.11.2017)</p>	
<p>[8] <i>Cuma akşamları okunan dua :</i> Cuma'nın biridir Günleri yedidir yedi Günün destine Mühür bastım üstüne Biri cennet, biri ırmak Biri cehennemden ırak durmak. (Kırklareli - Trakya) (Okumuş 1992)</p>	<p>Bugün Cuma bayra- mım var, Allah'a imanım var, Nur gibi Kur'an'ım var.</p> <p>Zeynep Sultan Şebik (?)</p>			
<p>[9] Allah beni hoş eyle Kabrimi geniş eyle Kabire varınca Muhammed'e yoldaş eyle (Kaya 2014)</p>	<p>Allah beni hor eyleme Kabrimi dar eyleme Kabire varınca Dillerimi lal eyleme (Kaya 2014)</p>			

<p>[10] Ay gördüm Allah Amentü billah Cem-i cümle günahlarımı Affet ya Resulul- lah. (Anonim)</p>	<p>Ay gördüm Allah Amentü billah Kazayı belayı şavuştür Üstümüzden ya Resulallah (Sariye Sen Uyar, Afyon, Babaannemden 9 yaşında)</p>			
<p>TEK ÖRNEKLER</p>	<p>[11] Hatice'yi celalet Selamet selamet Ya Rabbim son nefeste İmanım sana emanet (Akhisar – Manisa) (Okumuş 1992)</p>	<p>[12] Verdiğin nimetler için sana şükürler olsun, Karanlıktan aydınlı- ğa sen eriştir bizleri (Amin) (Şanlıurfa, Annem, 8 yaşın- da öğrendim, 23 yaşında)</p>	<p>[13] Allahım beni haş- reyle İmâna yoldaş eyle Kabre vardığım zaman Fâtıma anamıza yol- daş eyle. (Kırkağaç - Manisa) (Okumuş 1992)</p>	<p>[14] Yattım Allah adına Yandım rahmetine Rahmeti canıma Canım Allah yolu- na (Okumuş 1992)</p>
	<p>[15] Bismillâhi melek Yanımdaki melek Hafız-ı melek Yahyâ melek Ben kabre yarınca Suâlimi verse gerek. (Soma - Manisa) (Okumuş 1992)</p>	<p>[16] Karakura [Karaba- san] benim adım, (sözge- limi) Ömer senin adın. Allah'ını, Resul'ünü seversen kara koyunun üstündeki yünleri say, sonra gel. (Özden 2010)</p>	<p>[17] Hu hu hu Allah Dallara kurduk salıncak Elife uyku ver Allah (Elif Bilgen, Bitlis, Annemden 8 yaşla- rında)</p>	<p>[18] Allah'ım, Allah'ım, Seni isterim her daim... Yolum ırak, Elim ferman isterim. Kabre girdiğim gece, Nur ile iman iste- rim. (14) Çelebioğlu XII 14) Trabzon, Ali Birinci, y. takriben 40.</p>

KAYNAKÇA

- Çelebioğlu, Amil (1987): “Kültürümüzde Yatak Duaları”, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, C. 4, Ankara, ss. 95-102.
- Çelebioğlu, Amil (1983): “Türk Edebiyatında Manzum Dini Eserler”, Şükrü Elçin Armağanı, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, ss. 153-166.
- Çelebioğlu, Amil (1998): *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yayınları, İstanbul, ss. 763-770.
- *Dini Terimler Sözlüğü*, C. 1, İstanbul: İhlas Gazetecilik Holding A.Ş. (t.y.)
- Duvarcı, Ayşe (2012): “Uyku Folkloru”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*, Adana, ss. 495-512.
- Gencay, İ. ve Gencay, H. (Haz..) [2011]: *Derde Derman Dualar ve Tarihçesi 2*, Konya: Cevahir Grubu Konya Kültür Dizisi.

- Gencay, İbrahim ve Gencay, Hatice (Habl.) (2008): *Derde Derman Dualar ve Tarihçesi 1*, Konya: Ensar Yayıncılık.
- Kaya, Doğan (2014): *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yay., Ankara, 3. Baskı.
- Nişanyan, Sevan (2012): *Sözlerin Soyağacı. Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, genişletilmiş ve gözden geçirilmiş 6. Baskı, İstanbul: Everest Yayınları.
- Okumuş, Necdet (1992): "Uyku Duaları Üzerine Bir Deneme". *Milli Folklor*, Sayı: 15, Güz 1992, ss. 33-35.
- Özden, Ömer (2010): "Korkularımız ve Dualarımız", *Ay Vakti. Düşünce, Kültür ve Edebiyat Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 123, Aralık 2010, ss. 13-15.
- Polat, Kemal (2007): "Kırgız Halk Dindarlığında Dua Fenomeni", Göksoy, İsmail Hakkı ve Durak, Nejdet (Ed.): *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu (31 Mayıs-1 Haziran 2007) Bildiriler*, İsparta: S.D.Ü. **İlahiyat Fakültesi Yayınları**, s. 427-439.
- *Riyâzu's-Sâlihîn Tercümesi*, C. II, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 30, 8. Baskı, Ankara, (t.y.).
- *Riyâzu's-Sâlihîn Tercümesi*, C. III, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 64, 7. Baskı, Ankara, (t.y.).
- *Türkçe Sözlük* (1988), Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549.
- Türkmenoğlu, Adnan (Derl.) (1973): *İzahlı ve Tercümelî Büyük Dua Mecmuası*, Ankara: Kısmet Matbaası.

INTERNET KAYNAKLARI

- "Toplumsal Değer Nedir? Özellikleri". <http://www.nkfu.com/toplumsal-deger-nedir-ozellikleri/> (30.07.2017)
- <http://www.cep-x.com/sarki-sozleri/183481-uyku-duasi-sarki-sozu-minik-dualar-ait-sarki-sozleri.html> (30.07.2017)
- http://mp3lirikindir.blogcu.com/minik-dualar-uyku-duasi_17629991.html (25.01.2009)
- <http://www.dilforum.com/forum/archive/index.php/t-18498.html> <http://www.izafet.com/ayet-hadis-ve-dualar/51432-yatak-duasi.html> ((25.01.2009)
- <http://www.uludagsozluk.com/k/uyku-duasi/>(30.07.2017)
- <https://eksisozluk.com/yattim-allah-kaldir-beni--443194> (30.07.2017)
- <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=yattim%20allah%20kaldir%20beni> (30.07.2017)
- <http://www.nurcafe.com/ilahisozleri/goster.asp?id=353> (25.01.2009)